

ժողովին Գանձապետ Տ. Սամուէլ Թօփա-
լեանի կողմէ, Բարիզի իւնիօն Ընկ. մօտ,
11,500 Քր.ի համար, յօգուտ կրթական
ձեռնարկութեան մը՝ զոր կտակակատարը
յառաջիկային պիտի նշանակէ: Եւ եր-
րորդը, Հայէպի Սաւաճնորդ Գեր. Ներսէս
Եպիս. Գանիէլեանի կողմէ. կրէշամ Լայֆ
Ընկ. մօտ, 10,000 Քր.ի համար, յօգուտ
կիլիկիոյ ազգօգուտ ձեռնարկի մը, աւելի
մանրամասնօրէն բացատրուած իր կտա-
կազրին մէջ:

«Միութիւն» Թիւ 36 1914

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՒՆԵՐ

Կայծ մը միայն բաւական է ընդարձակ
անտառներ հրդեհելու և ոչինչ առիթ մը
ամբողջ աշխարհ վրդովելու: Կայսերական
Թագաժառանգ ամուլին աղետալի մահը,
պատմութեան մէջ մինչև ցայսօր անօրի-
նակ պատերազմի մը դուռը բացաւ. ազգ
մը իւր ամէնէն աւելի նուիրական զգաց-
մանց մէջ նախատուած ու վիրաւորուած
էր: Բայց այսքան ծանր զրգուտթիւն պէտք
չեղաւ Պուլկարիոյ՝ իւր անկախութիւնը
հրատարակելու և արևելեան Ռումելին
բոլորովին զբաւելու համար: Առ այս բա-
ւական համարուեցաւ իր կ. Պոլսոյ զոր-
ծակատարին պաշտօնական ճաշի մը հրա-
ւիրուած չըլլալը: Ժաշի մը մէջ պէտք
ենք փնտռել ուրիշմն Պալքանեան ահաւոր
պատերազմին սկիզբը:

Պատմութիւնը կը ներկայացնէ օրինակ-
ներու շարք մը, յորս արիւնահեղ պա-
տերազմներ յառաջ եկած են ծաղրական
կամ աննշան պատճառներէ:

Թուրքոյ և վենետեկեան հասարակա-
պետութեան մէջ այնքան պատերազմներ
թերեւս տեղի չունենային եթէ հին վե-
նետկեցիք մօրուք Թոլուս սովորութիւն
ունենային: Այս պատճառաւ անգամ մը
կուրի դաշտը բացուեցաւ և այնուհետեւ

զրգուտթիւնը յաջորդեցին իրարու: Դաշ-
նադրութեան մը պահուն Մեծ Եպարքոսը
վենետկոյ ղեսպանին առաջարկեց, որ ըստ
մահմետական սովորութեան խոստանայ
յարգել եղած դաշնադրութիւնը և երդնու-
իր մօրուքին և մարզաբէին մօրուքին վը-
րայ: Սակայն ղեսպանը պատասխանեց որ
վենետկոյ մէջ սովորութիւն չունին մօ-
րուք Թոլուս: «Մի՛ Թէ կապիկներո՞ւ ժո-
ղովուրդ էջ», բարկացած հարցուց Եպար-
քոսը: Այս նախատանայ վրայ վենետ-
կեան ղեսպանը պատռեց դաշնադրութեան
Թուղթը, և հրաւէր կարդաց արիւնահեղ
պատերազմի մը որուն մէջ մեռան 30,000
քրիստոնեայք և 120,000 օսմանեանք:

Այս մօրուքին պատերազմին զատ, կը
յիշուի պատերազմ մ'ալ etcaetera (և
այլն) ի: Շուետի և Լեհաստանի մէջ 1654ին
տեղի ունեցած մարտը ծագեցաւ անկէ որ
Շուետաց Թագաւորը տեսաւ Թէ Լեհաս-
տանի արքունեաց ղրկած նամակի մը մէջ
իւրեն անուան և տիտղոսներուն քով դը-
րուած են միայն երկու անգամ etc. etc.
(և այլն, և այլն), մինչդեռ Լեհաց Թագա-
ւորին համար դրուած էին երեք անգամ:
Արդիւնքը եղաւ պատերազմի հրատարա-
կութիւնը:

Շատ աւելի աղետալի հետեանք ունե-
ցաւ Գաղղիոյ մէջ պզտիկ տղու մը ստա-
հակութիւնը: Այս տղան հոսկոնդներու
ընտանիքէ մ'էր և կիզի դուքսին վրայ
ջար մը նետեց: Այս նախատինքը պատ-
ճառ եղաւ անմիջապէս ամբողջ վասսի
քաղաքին բնակիչները ջարդելու և երես-
նամաս պատերազմին՝ որ բոլոր Գաղղիան
ծայրէ ի ծայր արիւնի դաշտի մը վերա-
ծեց:

Պոլոնեացուց և Մօսկոնեացուց պատե-
րազմին ալ պատճառ եղաւ ջրհորի հինցած
փայտէ դոյլ մը, զոր յափշտակեր էին: Այս
պատերազմը ամենագեղեցիկ կերպով նկա-
րագրուած է Tassoni-ի la secchia rap-
pita (յափշտակուած դոյլը) դիւցազնեբզու-
թեան մէջ:

Տարօրինակ պարագայի մէջ ծագեցաւ
նաև Տանկոստոնի և Մոնդենկոյի պա-

տերազմը 1750ին, Պոսնիոյ կառարարիչը պահանջեց Վլատիքա իշխանէն 12 գեղեցիկ աղջիկներ, ապա թէ ոչ՝ սպառնացաւ ընկերին ընել իւր երկիրը: Վլատիքա պատասխանեց թէ սովորութիւն չունի սուրբ տալու. առ առաւելն կրնամ տալ, բայց, մեր ժայռերէն արաստոյ ճարեր եւ 12 աղջկանց փոխարէն 12 խոզի պոչեր:

Պատերազմը հրատարակուեցաւ եւ նոյն յիմեր 25ին 10000 մոնղէնէկրոցիներ յաղթանակ կանգնեցին 25000 տաճիկ զօրքերու վրայ:

ՊԱՀԼԱՌՈՒՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԸ

ԵՒ

ՀՍՅ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԱ ԵՒ ԺԲ ԳՐԵՐՈՒ ՄԷՁ

Կաթիլի արաստեան Թագաւոր կարուց

Անոյ Թագաւորութիւնը ջնջելէն վերջ, Յոյները ջանացին վերցնել նաեւ Հայոց կաթողիկոսութիւնը:

Իճենց նպատակին հասնելու համար Հայաստանը բացին Պարսից եւ Սկիւթացւոց ասպատակութեանց առջև. կը յուսային այս կերպով հայերը յունացնել «զի անտերունչ»՝ ասնն եղեալ, լիցին ի կրօնս մեր դարձաւ»:

Ամենամայրաք արշաւանքն էր որ տեսաւ Հայաստանն. անտէր մնացած, աշխարհիս դրախտը՝ պատերազմի եւ նախնիրի դաշտ մը դարձաւ, այլազգի երկու

հակառակորդ պետութիւնները անխնայ կոտորեցին, յափշտակեցին, աւերեցին եւ այրեցին ինչ որ գեղեցիկ էր, թանկագին եւ մեծղի, թողլով տասանորդուած ժողովրդեան, իր անցեալ փառքերուն լոկ մոխիրը, դերքուկներու անվերջանալի կոյտերու տակ:

Տեղական փոքրիկ իշխանութիւններէն ոչ մէկը կրցաւ տոկալ. ազնուական եւ ռամիկ տեղիք տուին սուրին, կրակին եւ յունաց անգութ հարստահարութեանց առջև: Ինչ որ կարելի էր ազատել այդ մարդկային ջրհեղեղէն, ըրին հայրենասէրները. Տօրոսի լեռները փրկութեան տապանը եղաւ, ուր ապաւինեցան սարսափահար, թշուառ մնացորդները ազգին. հարուածի անակնկալ սաստկութիւնը ապշեցուցեր էր զամէնքը. «ի յագում վշտացն, կը յաւելնէ Լաստիվերտցին, որ պատանդ մեզ, երիտացեալս եւ խոռացեալս իբրեւ ըստուեր չըսեալ ի վերայ երկրի դրախտով եւ զարհոտրելով»:

Անի մայրաքաղաքը, Թագաւորական եւ կաթողիկոսական ապարանքները հիմնաշատակ քանդուեցան եւ աւարի մասնուեցան: Այս լուրը կարեւոր խոցեց Խաչիկ կաթողիկոսին սիրտը, որ դեռ նոր ազատեր էր յունաց գերութենէն: Քանի մը օր վերջ կ'աւանդէր հոգին:

Յոյները այն ատեն արգիլեցին նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը: Մահացու հարուածն էր որ կու տային Հայ ազգին, Գրիստոնեայ աշխարհին մէջ ան կը պարծէր իր կաթողիկոսով, որուն անձը սըրբազանած եւ իշխանութիւնը նուիրագործած էր զարաւոր աւանդութեամբ մը: Աշխարհական իշխանութեան քով, հոգեւոր տէրութիւն մ'էր, որ չէր ճանչնար աւատական իշխանութեան կաշկանդումները, եւ անոր մէջ կը կայանար իր առաւելութիւնը, եւ մեծութիւնը:

1. Ս. Ն. Դեորաթի վիպասանութիւն. 1890 Վենետիկ. Ս. Ղազար էջ 544.

2. Լաստիվերտցի Պատմութիւն 1844 Վենետիկ Ս.

Ղազար էջ 116-120.

3. Լաստիվերտցի էջ 118.